

אספרה שמך לאחי

• ל' כסלו תשפ"ו •

פנינים בפרשת השבוע

מקץ

• אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו •

במצר ובוטח בה' אין זה מוכיח עדן שיש לו בטחון של אמת, כי אין לו נסיון במה לתלות את בטחונו, רק מי שאינו חסר אמצעים להושע, ובכל זאת מבטל הוא את כל הגורמים ובוטח רק בה', זה הגיע לבטחון אמת, ולכן כל עוד ישב יוסף בבית האסורים ולא ראה כל מוצא לישועה ובטח בה' עדן לא הגיע לשלמות במדרגת הבטחון, אולם אחרי שעשה השתדלות טבעית והזכיר את מצוקתו באזני שר המשקים, והשר הבטיחו להשתדל למענו אצל פרעה הרי פעת נפתח לו פתח הצלה בדרך הטבע, ובכל זאת אינו תולה בטחונו בזה, כי עשה זאת רק למען חובת ההשתדלות, ובאמת שם בטחונו רק בה', לכן פעת קוראים לו חז"ל בוטח בה'.

• שנתים ימים •

ואכן יש להבין אם כן מדוע נענש יוסף להיות בבית סהר עוד שנתים, שהרי בתחלה נגזר עליו להיות עשר שנים במאסר, על שאמר דבה על עשר אחיו, אלא על שבקש משר המשקים לזכור אותו, התוספו לו שתי שנים, ומדוע? הרי לא תלה בו בטחונו אלא עשה כן להשתדלות בלבד? אלא שדוקא בגלל גדל בטחונו בה' דקדקו עמו משמים ממש כחוט השערה, שהרי מה שהוסיפו ליוסף שתי שנים היה בגלל שאמר: זכרתי והזפרתני, ואם כן נחשב מה היה קורה אם היה אומר רק זכרתי בלי והזפרתני, האם היו מוסיפים לו רק שנה אחת? 3 לא ולא! במקרה כזה לא היו מוסיפים לו כלום, כי להשתדל צריה, רק הטענה היתה שהוא השתדל יותר מדאי ועבר את גבול ההשתדלות, ולכן נענש גם על ה - זכרתי הראשון, כי זה מברר שגם בפעם הראשונה לא היתה השתדלות נכונה. והנה כל הספור עם שר המשקים ראה יוסף והבין שזמן השמים סבבו כן שיבא השר לבית הסהר, וכן כל חלומו הוא רק כדי שמוזה תצמח גאלה ליוסף ולכן עשה השתדלות, וכך היה צריה לעשות, אלא שנענש על רבוי ההשתדלות.

יוסף הצדיק יושב בבור האסירים במצרים, כבר שנים עשרה שנה, אף אחד ממשפחתו אינו יודע היכן הוא נמצא, כבר עברו שלש עשרה שנה שלא ראה את אביו ואחיו הצדיקים, בודד הוא בארץ הזאת, בתחלה כשנמכר לעבד באמת היה צער גדול, אבל איכשהו עוד היה יכול להתנחם באיזה הרגשה טובה, הוא רואה ש' מברך את בית אדונו המצרי בגללו, וגם אדונו פוסיפר עצמו מפיר בזה, ומוסר בידיו את כל התפקידים, וממש אין גדול בבית הזה מיוסף, ויכול להיות בדרך הטבע איזה סכוי שיעלה במעלות ההצלחה, אבל אחרי שעבר שנה, סוף הכל שנים עשרה חדשים, התהפך עליו הגלגל, העלילו עליו, ולא מספיק שפטרנו אותו מתפקידו, וזרקו אותו מהבית, עוד שמו אותו בבור, ואז אפסו הסכויים, אין כל סכוי בעולם שיצא

משם, במצרים לא דואגים הרבה לאסירים, לא מפריע לאף אחד שהוא יושב שם, בור חשוף, האמת גם כאן ה' עזר לו, ולא רק עזר לו אלא היה ממש עמו, ויהי ה' את יוסף, ה' לא עוזב יהודי, כי לא יטש עמו ונחלתו לא יעזב, וגם כשנמצא מתחת האדמה, גם שם ה' נמצא, פפתוב; וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל "הארץ מתחת" אין עוד. ואכן גם בבית האסורים ה' עזר לו, שר בית הסהר השליטו על כל האסירים, אבל השאלה נשאלת עד מתי הוא ישב עם כל פושעי מצרים, כן אדם רגיל היה כבר מזמן מתיאש, אף לא יוסף, יוסף הצדיק עומד בצדקותו מתחלה ועד סוף, לא מאבד בטחונו מה' יתברך, באיזה מצב שרק יהיה, יודע הוא ש' יתברך יכול להוציאו מתי שירצה, ה' לא צריה סכוי גשמי להוציאו, ה' מסבב את כל הסבות, וכמו ש' הביאו ממצב הכי טוב בעולם, בשיא פריחתו, מרום המעלות עד לבור העמק בבית האסורים בארץ נכריה, כן יכול גם להוציאו, וכל כן היה יוסף חזק בבטחונו, עד שקראו עליו חז"ל את הפסוק ואשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב; זה יוסף, שלא בטח על שר המשקים, כשבקשו שיזכרוהו, ונסביר את הענין; 2 בפאשר אדם נמצא

1. תהילים מ

2. האדמו"ר מקוצק

3. שיעורי ר' משה דוד סולובייצק בשם הגר"ח

• זכרתי והזכרתני •

צריך להתבונן 4 מדוע דוקא שתי שנים על שאמר זכרתי והזכרתני? הרי אמר עוד דברים, ולמה לא נענש על שאמר והוצאתני מן הבית הזה, אלא שהחלום של שר המשקים היה בראש השנה, שנתים לפני שיצא יוסף, וכיון שראש השנה הוא יום זכירה לכל באי עולם, זה הזמן לבקש מהשם יתברך שיזכור אותו לטובה, לכן נענש על שני לשונות של זכירה שאמר לשר המשקים.

• נסוי פתרון החלום •

פרעה קורא לכל החרטמים, וכל אחד מציע פתרון אחר, אבל פרעה לא מקבל, לא מרצה מהפתרונות, ומדוע? 11 כי פרעה חלם לא רק את החלום, אלא גם את הפתרון, אלא שיזכר את החלום, ולא זכר את פתרונו, והאמת שהפתרונות שלהם, לא התאימו לפרטי החלום, כי מה שחלם שהקיץ בתוך החלום, פרושו שהוא יכול להתעורר לתקן ולעשות משהו להטיב את החלום, וכל מה שאמרו לו למשל: שיוליד שבע בנות ויקבר אותם, או שיכבש שבע מלכויות ואחר כך ימרדו בו, אין פרעה יכול לעשות בזה מאומה, וזה הפרוש אין פותר אותם לפרעה, וכי יכול לעשות שהבנות לא ימותו, או שהמלכויות לא ימרדו, אבל בפתרונו של יוסף יכול להועיל משהו שלא ימותו ברעב. 12 וכשנבונן בכל הספור זה נראה מאוד תמונה איה אפשר שלא יוכלו חכמי הגדולים וחרטמיו להודיע לו פתרון החלום, הרי כל בן אדם פשוט, כששומע את החלום רואה שהדברים מוכיחים שהם מורים שבע שני שבע, ושבע שני רעב, שהרי הפרות היו סימן לחרישה, והשבלים גם כן סימן הקצירה. אבל הפל היה משמים שה' יתברך המסבב כל הסבות, סכל עצתם והשיב אחר חכמתם, ומנע מהם הפתרון, ולולא שהקדוש ברוך הוא מנע מהם, ודאי שהיה להם להבין את החלום, אלא הפל עביר לסבב את פני הדבר לתת גדלה ליוסף. וכיון שראה שר המשקים שהמצב של פרעה לא תקין, פרעה לגמרי מטורף, רוחו מקשקשת בקרבו כפעמון, ואם לא ידע את הפתרון תצא ממנו נפשו, חשב בדעתו ואמר: האמת, מה זה אכפת לי? שימותו! אבל הבעיה היא, שאם ימות פרעה זה יהיה מלך אחר, אני לא יודע אם אני אשאר בתפקידי, או לי יקח אחר במקומי, לכן החליט לספר על יוסף.

• 5 ♦ ♦ קץ שם לחשך •

הסבה להוציאו מבית הסהר כבר מוכן, השר המשקים יכול לא לזכור ואף לשכח, אבל אין שכיחה לפני פסא כבוד, הקדוש ברוך הוא לא שוכח, ובדאי לא את בניו, והנה הגיע ראש השנה ופרעה חולם, לא פעם ראשונה שהוא חולם כן, 6 בכך במשך שנתים בתמידות כל לילה הוא חולם אותו חלום וכשקם בבקר שוכח, כל לילה אותו ספור מענין, פרות אוכלות פרות, שבלים בולעות שבלים, ובבקר ממש כמו חתול, הפל נשכח, לא זכר כלום, אבל כשהגיע הקץ לשיבת יוסף בחשך, חלם את חלומו ולמרבה הפלא הוא זכר מה שחלם, ולמה היה צריך לחלם שנתים, ומה התועלת בזה, הרי בבקר בכלל לא ידע מזה שחלם? 7 אלא שאם היה יוסף נותן אל לבו לשוב על זה שאמר זכרתי והזכרתני, הרי היה נגאל מיד, שהרי תשובה מועלת לכל דבר, לכן מן השמים הכינו גאלתו שלא יהיה מעכב אפלו שעה אחת.

• חלום פרעה •

פרעה ישן טוב, הוא לא התעורר באמצע הלילה לחלם שנית, פרעה חלם חלום אחד בלבד, הוא רואה בחלום שבע פרות רעות ודקות על היאור אוכלות שבע פרות שמנות, 8 וממשיך לחלם שהקיץ וחוזר לישן, אבל זה היה רק חלום, וכעת בשלב השני של החלום הוא רואה שבע שבלים דקות בולעות שבע שבלים מלאות, וכל החלום 9 לא היה מבבל כדרך החלומות, אלא היה ברור ונראה לו כאלו הוא רואה הפל בהקיץ, אף לבסוף, הקיץ באמת, והנה הוא רואה שהפל היה חלום, בבקר פעם רוחו ומקשקשת

4. פירוד מהרז"ו על מ"ר אות ב'.

5. איוב כ"ח

6. אור החיים

7. הרה"ג ר ברוך שמעון שניאורסון ז"ל

8. מעשי ה', ואזור אליהו

9. אור החיים

10. רבה פ"ט ו'

11. רבינו בחיי

12. רבינו בחיי

• שר המשקים •

הבא מוֹדִינֶת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשְּׂבִיָּה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין, פְּרוּשׁוֹ, שָׁאֵם אֶחָד יֵצֵא מִבֵּית סֹהַר בַּחֹל הַמוֹעֵד מִתֵּר לוֹ לְהַתְּגַלֵּחַ, אֲבָל יוֹסֵף לֹא יֵצֵא בַּחֹל הַמוֹעֵד אֲלָא בְיוֹם טוֹב עֲצֻמוֹ, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְיוֹם טוֹב אֲסוּר לְהַתְּגַלֵּחַ, אֲלָא 17 מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמַּלְכוּת שֶׁזֶה מִצְוָה גְּדוֹלָה וְצָרָה גְּדוֹלָה, הַתְּגַלֵּחַ עַל יְדֵי גוֹי 18 וְיָמֵי גָלְחוֹ, שֶׁר הַמְּשָׁקִים גָּלְחוּ, פְּרָעָה אָמַר לוֹ; אַתָּה אֲמַרְתָּ לְקָרָא לוֹ, אַתָּה תְּגַלֵּחַ אוֹתוֹ! וְגַם הַחֲלִיף בִּגְדָיו.

• וַיָּבֵא אֶל פְּרָעָה •

פְּרָעָה עֲדִין מַעֲצָבֹן, הוּא לְגַמְרֵי מִבְּלָבֶל מִהַחֲלוּם, וְהִנֵּה יוֹסֵף מְגִיעַ, בַּחוּר בֶּן שְׁלוּשִׁים, יוֹצֵא כַּעַת מְבוֹר הַכֶּלֶא, שֶׁהָיָה עֲצוּר בְּתוֹכָהּ שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנִים, וּמִתְּיַצֵּב לִפְנֵי פְּרָעָה, יוֹסֵף יוֹדֵעַ וַיִּמְבִּין שָׁאֵם יֵצְלִיחַ בְּמִשְׁמִיתוֹ הוּא מִשְׁחָרֵר מִהַכֶּלֶא, וְאֵם חֲלִילָה לֹא יִמָּצֵא חוֹן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, לֹא יִפְרִיעַ לְאַף אֶחָד שִׁימְשִׁיף לְשִׁבְתָּ בְּבוֹר, דְּוָקָא שֶׁר בֵּית הַסֹּהַר מְאוּד נִהְיָה מְמֻנָּה שָׁם, הוּא לֹא כָּל כָּךְ מַעֲנִין שִׁימְשָׁחֵר, וְהִנֵּה בְּבֵת אַחַת אַחֲרֵי כָּל כָּךְ הִרְבָּה שָׁנִים לֹלֵא הַקְּדָמוֹת מִיתְּרוֹת, מְרִיצִים אוֹתוֹ מִהַבוֹר מְגַלְחִים אוֹתוֹ מְלַבִּישִׁים אוֹתוֹ, וְהוּא כְּבֹר עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

• כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ •

בְּמִצְרַיִם הָיָה נְהוֹג, שֶׁאִין מִמְּלִיכִים 19 עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ אֲלָא אִם כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ וּמִפִּיר בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, וּפְרָעָה הָיָה יוֹדֵעַ כְּמַעֲט הַכֶּלֶא, אֲלָא שֶׁהָיָה חֹסֵר אַחַת וְהוּא לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ [אֲבָל מִי הָיָה יָכוֹל לִבְחֹן אוֹתוֹ?...] וּשְׁבָעִים מִדְּרָגוֹת הָיוּ שָׁם, לְעֵלוֹת עַד שְׁמִינִיעִים לְמוֹשְׁבֵי שֶׁל פְּרָעָה, וְעַל כָּל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן שֶׁהָיָה אָדָם יוֹדֵעַ, הָיָה עוֹלָה מִדְּרָגָה אַחַת, כִּי עַל כָּל מִדְּרָגָה הָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ מְפִירִים בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן, וְהָיוּ שׁוֹמְעִים דְּבָרָיו, וְכִשְׁהִמְלִיכוּ אֶת יוֹסֵף הָעֲלוּהוּ עַל כָּל מַעְלָה וּמַעְלָה, שֶׁהָיָה מְדַבֵּר בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְמַעְלָה הָעֲלִינָה אָמַר לוֹ יוֹסֵף בְּלְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַע פְּרָעָה, שִׁיּוֹסֵף יוֹדֵעַ וּמִפִּיר לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, בִּקֵּשׁ מִיוֹסֵף שֶׁיִּלְמַד אוֹתוֹ, אֶף פְּרָעָה לֹא קָלַט, וּבְאַמֶּת לֹא פָּלָא, הָרִי זֶה לְשׁוֹן קְדוֹשׁ, וּפְרָעָה הַמְּגִשֵּׁם הוּא מֶלֶךְ שֶׁל מִצְרַיִם מְקוֹם הַכִּי רְחוֹק מִהַקֶּדֶשׁ, וְאִיף יִקְלָט לְהַתְּלַמֵּד לְשׁוֹן קְדוֹשׁ! אֶף פְּרָעָה נִחְרַד וּפָחַד עַל מַעֲמָדוֹ, כִּי אִם יוֹסֵף יִפְרָסֵם וְיִגְלֶה שֶׁפְּרָעָה לֹא מִפִּיר לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, אוֹיְלֵי הַמִּצְרַיִם, יוֹרִידוּהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ, לָכֵן אָמַר לוֹ פְּרָעָה לְיוֹסֵף; אֲנִי פְּרָעָה! אֲנִי הַבְּאֲתִי אוֹתָךְ עַד לָכָאן, וְלָכֵן אֵינִי רְאוּי שֶׁתַּעֲבִירֵנִי מִן הַמְּלוּכָה, עַל יְדֵי שֶׁתְּגַלֵּה שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ לְשׁוֹן אֶחָד יוֹתֵר מִמֶּנִּי, אָמַר לוֹ יוֹסֵף;

שֶׁר הַמְּשָׁקִים רָשַׁע אָרוּר הָיָה, כְּפֹאֵי טוֹבָה, הָרִי עַל יְדֵי יוֹסֵף יֵצֵא הוּא עֲצֻמוֹ מִבֵּית סֹהַר, וּבְזִמְנוֹ הַכְּטִיחַ לְהַזְכִּירוֹ לְפְרָעָה, וְכַעַת שֵׁישׁ לוֹ הַזְדַּמְנוֹת לְקַיֵּם, אֵינִי רוֹצֵה לְהַזְכִּירוֹ, רַק בְּלִית בְּרָרָה הוּא מְזַכִּירוֹ בְּבִזְיוֹן, וְכֵן אָמַר לְפְרָעָה; כְּשֶׁהִיִּיתִי בְּבֵית הַסֹּהַר יָשַׁב אֶתְנֵנו נַעַר שׁוֹטֵה, עֲבָרִי, שׁוֹנָא, עָבָד, וְעַל פִּי חֲקִי מִצְרַיִם אִין עָבָד מוֹלָךְ וְלֹא לֹבֵשׁ בִּגְדֵי מַלְכוּת, אֲבָל דְּוָקָא הוּא יוֹדֵעַ לְפָתוֹר חֲלוּמוֹת, וַיִּדְבֵּר שֶׁר הַמְּשָׁקִים אֶת פְּרָעָה לֵאמֹר; אֶת חֲטָאֵי אֲנִי מְזַכִּיר הַיּוֹם, בְּעֵצֶם אוֹמַר שֶׁר הַמְּשָׁקִים; שְׁנֵי חֲטָאִים יֵשׁ בְּיָדִי, אַחַת שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי לְיוֹסֵף טוֹבָה וְהַזְכַּרְתִּיו לִפְנֵיךְ, וְאַחַת שֶׁרְאִיתִי אִיף אַתָּה מִצְטַעַר כָּל כָּךְ עַל פְּתוּרָנוֹ שֶׁל חֲלוּם, וְלֹא גִלִּיתִי לָךְ עָלָיו שֶׁהוּא יוֹדֵעַ פְּתוּרָנוֹ. וּבְשִׁבִּיל מָה הָיָה צָרִיךְ לְהַתְּנִידוֹת עַל חֲטָאוֹ לְיוֹסֵף, וְכִי מָה זֶה מַעֲנִין אֶת פְּרָעָה, 13 אֲלָא כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְפְרָעָה שֵׁישׁ אָמַת בְּדָבָרָיו, וְאִין כּוֹנֵנִתוֹ לְאַהֲבַת יוֹסֵף לְהַגְדִּילוֹ וְלַחֲשִׁיבוֹ, כִּי בְּאַמֶּת לֹא מַעֲנִין אוֹתוֹ הַמְּצַב שֶׁל יוֹסֵף, וְאִין לוֹ שׁוּם אֵינִיטֵרס עֲבוּר יוֹסֵף, לָכֵן פְּתַח תַּחֲלָה לְהַזְכִּיר לִפְנֵי פְּרָעָה הַחֲטָא שֶׁעָשָׂה לְיוֹסֵף, שֶׁלֹּא זָכַר אוֹתוֹ לִפְנֵינוּ, שֶׁאֵלּוּ הָיָה אוֹהֵב אוֹתוֹ לֹא הָיָה שׁוֹכַחַו מְלַחֲפִירוֹ, וְמָה שֶׁהַזְכִּירוֹ כַּעַת זֶה רַק עֲבוּר פְּרָעָה שֶׁלֹּא יָמוּת.

• בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף •

בְּרֹאשׁ 14 הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִים, בְּלִיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה 15 בָּא גְּבִרְיָאֵל וְלָמַדוֹ שְׁבָעִים לְשׁוֹן, אֲבָל יוֹסֵף לֹא קוֹלָט, וְכִי אִיף אֶפְשָׁר לְלַמֵּד שְׁבָעִים לְשׁוֹנוֹת בְּבֵת אַחַת, עַד שֶׁהוֹסִיף לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְקָרָא לוֹ יְהוֹסֵף וְאֵז לָמַד, וּבִבְקָר מִיֵּד 16 שֶׁהִגִּיעָה שְׁעָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק לְצֵאת מִבֵּית הַסֹּהַר לְחַפְשִׁי, מִיֵּד וַיִּרְצֶהוּ מִן הַבוֹר, לֹא זֶה בְּלֶבֶד שֶׁהוֹדִיעָהוּ עַל שְׁחִירוֹ וְשֶׁהוּא חַפְשִׁי לְלָכֶת לְנִפְשׁוֹ, אֲלָא שֶׁהִרְצִיאוּהוּ מִן הַבוֹר חֵישׁ מִהָרָה, לְבַל יִנָּשֵׁם אֶפְלוֹ רָגַע אֶחָד נוֹסֵף אֶת אוֹר בֵּית הַסֹּהַר, וְכֵן עֲתִיד לְהִיּוֹת אֶתְנֵנו עִם יִשְׂרָאֵל הַנִּתְּנִים בְּגִלוּת כָּל כָּךְ הִרְבָּה שָׁנִים, כְּשִׁיגִיעַ הַזְמַן בְּקֶרֶב בְּעֶזְרַת ה', כֶּאֱשֶׁר יִהְיֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְהִגָּאֵל, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲשִׁי אֶת פְּעַמֵּי הַגּוֹאֵל, וְהִגָּאֵלָה לֹא תִתְּמַהֲמָה אֶפְלוֹ רָגַע אֶחָד.

• כְּבוֹד הַמַּלְכוּת •

כִּיּוֹן שִׁיּוֹסֵף הָיָה כָּל כָּךְ הִרְבָּה שָׁנִים בְּבֵית הַסֹּהַר הָיָה צָרִיךְ לְהַתְּגַלֵּחַ, וְהִנֵּה אָמְרוּ בְּמִשְׁנָה; וְאֵלּוּ מְגַלְחִין בְּמוֹעֵד,

13. צדה לדרך

14. ר"ה י'

15. סוטה ל"ו

16. החפץ חיים חייו ופעליו ח"ג תתתטו.

17. טעמא דקרא

18. מדרש שכל טוב פסוק י"ד

19. מדרש אגדה פ' ויחי בפסוק אבי השביעי, ועיין סוטה לו;

חס וחלילה שאעשה דבר כזה! אין לה מה לדאג, אמר לו פרעה; אם כן השבע לי על כך, ומיד נשבע לו, שלא יפרסם את זה למצרים.

• ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו •

כעת המלך פונה אל יוסף ואומר לו; שמעתי אומרים עליך שאתה פותר חלומות? אבל יוסף הצדיק גם במעמד הגורלי הזה, חלילה לא תולה את הגדלה בעצמו, ענה יוסף ואמר לפרעה; בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה, הכל מהשם יתברך, והוא פותר חלומות בלעדי, אף יתכן שאהיה השליח מהשמים להעביר לה את הפתרון. 20 אמר הקדוש ברוך הוא; אתה יוסף לא רצית להתגדל בעצמך, חייך שעל ידי כך תעלה לגדלה ולמלוכה.

• וידבר פרעה אל יוסף •

פרעה מנסה את מזלו, בכל אפן אין לו בררה, את כל חרטי מצרים וחכמייה כבר שמע, ופתרונותיהם לא מצאו חן בעיניו, אף פרעה החליט לבדק, האם יוסף אומר סתם דברים או שהוא באמת איש קדוש שיועד דברים נסתרים, ולכן שנה פרעה בפרטי החלום ואמר ליוסף; חלום חלמתי והנה בחלמי הנני עומד על שפת היאר, אמר יוסף; סליחה, לא כך ראית 21 שפת לא ידעתי אשמע, לא ראית שאתה על שפת היאור, אלא שהנני עומד על היאור! פרעה ממשיך; והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשור ויפת תאר, ושוב יוסף מתקן ואומר; לא כך ראית אלא יפות מראה ובריאות בשור! פרעה; ראיתי והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר! אמר יוסף; לא כך ראית אלא רעות מראה ודקות בשור! ממשיך פרעה; והנה שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות! ענה יוסף; לא כך ראית אלא בריאות וטבות! פרעה; והנה שבע שבלים צנמות דקות! יוסף; לא כך ראית אלא דקות ושדופת קדים, התחיל פרעה תמה בעצמו, ואמר; אני לא מבין, וכי היית מאחורי כשחלמתי?!

• ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם •

יוסף פותר את החלום ומסביר לפרעה, שכבר כבר ממש מיד, יתחילו שנות שבע, ולאחריהם שנות רעב, אמנם שנות השבע יהיה רק במצרים, כפי שראה בחלום שהפרות עולות מן היאור, אבל הרעב יהיה גם בשאר ארצות, 22 כפי

שראה בחלום השבלים שנה לא קשור ליאור, 23 ולא יידע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן, פרושו, שגם בשנות השבע עצמם, לא יהיה נפר כל כך שהם שנות שבע, כלומר, שבדרך כלל בשנות שבע רגילים לבזבז, ורואים את השבע מתגלגל בחוצות [ובימינו בפחי האשפה] אף בגלל הרעב הצפוי, לא יבזבזו את השבע, ולא יראוהו בחוצות, אלא יהיה שמור באוצרות, מפני הרעב ההוא שעתיד להגיע אחרי כן, והקדוש ברוך הוא עשה ממנו שני חלומות זה אחר זה בלילה אחד, שלא כדרך החלומות להודיע כי הדבר מוכן ומזון, וממהר האלקים לעשותו.

• היועץ התחיל בתפקיד לפני מנויו •

הנה לכאורה בדבריו אלו, גמר יוסף את תפקידו, סוף הכל בקשו ממנו לפתור חלום, אכן ברוך השם הצליח במשימתו, הפתיע את פרעה, גלה לו דברים נסתרים, כל השירים המומים מחכמתו, פתר את החלום על הצד הטוב ביותר, וכעת עליו לסים ולומר; שלום! ולצאת, אבל יוסף ממשיך לדבר, לא מסים אלא נותן עצה לפרעה ואומר; ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים, על פרעה מטל כעת לדאג, להכין מזון לשנות השבע, למנות איש חכם ונבון שיוכל לנהל את כל קבוץ המזון, יש להפקיד פקידים על מצרים שיאספו את התבואה להכניסו באוצרות, ובאמת יוסף מסביר ומפרט בשפה נהדרת איך צריך להתכונן לשנות הרעב, אף פשנתבונן קצת לא מובן מה יוסף רוצה, הרי חכם לא מדבר דברים מיתרים 24 מי בקש ממנו עצות, בקשו ממנו פתרון חלום ותו לא, עדין לא התמנה ליועץ כלכלי, כידיע הספור באחד שהיה צריך פרנסה ונגש לעשיר ובקש ממנו שימנה אותו ליועצו, והעשיר ענה לו; קדם אני רוצה לנסותה, ובכן תן לי עצה איך אני מתפטר ממך? ... ובכן מי בקש מיוסף עצות? כל אחד מבין שצריך להתכונן לבאות, ואם יבקשו ממנו עצה, אז יגיד את דבריו, אלא שיוסף מסביר לפרעה שגם זה קשור לפתרון החלום, כי הרי החלום חלם בראש השנה, ובשמים דנים על התבואה בפסח, ואם כן מדוע חלם בראש השנה על תבואה, רק שכל החלום כל שנות השבע והרעב, כל מה שהקדוש ברוך הוא מבלבל את המצרים והופך את עולמו הוא לא עבור התבואה, לא זה החשבון, זה רק המסכה, אבל מה הוא הסבה למסכה, זה עבור דבר אחד בלבד, כדי שפרעה יקח איש חכם לתפקיד המיוחד שדורש הרבה חכמה, ועבור האיש הזה חלם פרעה את החלום בראש השנה שבה נדונים כל היצורים על פני האדמה.

20. תנחומא ג'

21. שינוי זה מוזכר במדרגות דרבי מאיר, מפרימישלאן וכל השאר בתנחומא ג'

22. יריעות שלמה למהרש"ל

23. נצי"ב

24. קושית האלשיך, ותי' בספר קהלת משה בשם גאון.

♦ וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בַּמֶּרְכָּבֶת הַמִּשְׁנָה ♦

יוסף מקבל את הבשורה המשמחת, פרעה אומר לו; אתה תהיה הממונה, אתה המושנה למלך! פרעה הסיר טבעתו מידו ונותנו על ידו של יוסף, מלבשו בגדי שש ומניח רביד זהב על צוארו, איזה כבוד מלכים, וגם זה לא מספיק אלא הוא מצוה לעבדיו להעבירו במרכבה בכל מצרים, יוסף הצדיק לא מתבלבל, אמנם זכה לגדלה, אבל היום יום טוב, היום הוא ראש השנה, אסור לנסע במרכבה עם סוס, מה עושה יוסף הוא לא רוצה לעבר אפלו אסור דרבנו, של שביתת בהמה ומחמר ביום טוב, התחכם יוסף ושנה מדרג העולם, 25 עד הזמן ההוא היה המנהג לנסע במרכבה עם סוס אחד, ויוסף בקש מפרעה 26 ונסע עם שני סוסים, כדי שלא יהיה אסור, כידיע שפשוטי אנשים יחד עושים מלאכה אחת בשבת, באפן שכל אחד היה יכול לעשותו לבד, לא עברו בכך על אסור מדאורייתא ופטורים, כי זה נחשב שנוי, וכל דבר שאם נעשה על ידי אדם פטור ואסור, באפן זה אם נעשה על ידי בהמה הרי זה מתר, וכך התחכם יוסף לשמור את החג, גם בשעה של התרגשות ושמחה בצאתו מבית הסהר, והשם יתברך המגביה שפלים עדי מרום, מנה אותו למלך על מצרים.

♦ וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ שֵׁם יוֹסֵף צִפְנָת פַּעֲנַח ♦

יוסף מקבל שם חדש מפרעה, "צפנת פענח", פרושו מגלה דברים נסתרים, 27 אצל המצרים, היה השם הזה מורה על חשיבות שם של שררה וממשלה אבל יוסף לא קבלו, לא השתמש בשם הזה, לא רצה להתניח לשם שקראו פרעה אלא המשיך לקרא לעצמו בשמו העברי בשם הקדוש שקרא לו אמו הצדקת רחל בשעת לידתו "יוסף" שם שכלו חבור לה, שם המבטא את התפלה ממצמקי הלב של אמו; יוסף ה' לי בן אחר, את השם הזה הוא יפרסם, וישתמש בו בתוככי מצרים הסמאה, וכן ישאר קשור לה, וכן כתוב מיד בהמשך הפסוק; ויצא "יוסף" על ארץ מצרים, ולכן בכל המכתבים והפקדות ששלח בכל ארץ מצרים בדרך המושל חתם רק בשם "יוסף", ולא צפנת פענח, כי לא רצה להתפעל ולהשתמש על גופו שם מצרי, אלא רצה להשאר בקדושתו, ועד יום מותו אחרי מלוכה של שמונים שנה, עד גיל מאה ועשר, השתמש רק בשם "יוסף" וכשהניחוהו בארון והיה צריך לכתב את שמו, כמו שמוציין על ארונות המלכים את שמותיהם, גם אז לא נכתב על ארונו אלא שמו "יוסף".

♦ וַיַּעֲבֵר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם ♦

והנה שוב נסיון, היצר הרע לא נותן מנוח, מלחמה תמידית צריך להלחם, מעבירים את יוסף במרכבה בכל מצרים, כבר שנים שיוסף לא ראה את אור השמש, שנים ישב בבדידות בבור חשוך, פעת יצא מאפלה לאורה, לאדם מן השורה היה מתחשק לראות את אור היום, לראות אנשים, לראות את הרחוב שוקק החיים, לראות קצת את השמש זורחת, ויחצר מכניס גם קצת פונה לשם שמים, הרי כך יוכל לברך; ברנה אתה ה' יוצר המאורות, ביותר פונה, לא כמו עור, ובפרט שפעת יוסף יוצא למלוכה, הוא צריך לנסות למצא חן בעיני המצרים, הם לא יודעים את מי המליכו עליהם, הרי חדשות מוזרות הם שומעים, לוקחים עבד עברי, שהיה אסור שנים בבית כלא, בתור פושע לא מצלח, הרי כל אחד מבין שמי שנקלע לבית סהר המצרי, לא נשלח לשם עבור אי הנחת תפליו, או עבור תפלה ללא פונה, במצרים יושבים בבית סהר פושעים למהדרין, אכן גם ברחוב מסתובבים פושעים, אלא שהם "מצלחים" כי לא תפסו אותם, הם מצלחים להסתיר את מעשיהם, רק אלה ה-לא מצלחים, אלה שתופסים אותם על חם, נשלחים לכלא, ופתאום בבת אחת 28 מבית הסורים יצא למלך, נכון! שמעו שהוא מצא חן בעיני פרעה, פרעה שמע שהוא כבר בעל נסיון בפתיחת חלומות, וגם הצליח לפתור לפרעה את חלומו מאוד יפה, אבל בכל אפן אם הוא רוצה להיות מושנה למלך, צריך עוד דברים, לא רק לפתור חלומות, צריך גם להתעסק עם העם, ובכלל, לא מעניין אותם הרבה את החלומות של פרעה, הם צריכים, שהמשנה למלך יתנהג אתם בדרך של המצרים, להיות מתאם לסוג החיים של המצרים, במצרים אין משג של צניעות, כזכור, כשהגיע אברהם אבינו עם שרה אמנו למצרים, ופרעה לקח אותה וקבל נגעים ומכות עד שהבין שהיא אשתו של אברהם, 29 מיד צוה פרעה לאברהם ואמר לו; הנה אשתך קח ולך, אל תשאר פה במצרים בשום אפן, במצרים זה לא מקום של צדקניות... לך מפה מיד!

♦ בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוֹר ♦

במצרים לא רוצים לדעת מה זה שמירת עינים, בדיוק הפוך, מצרים זה מקום טמאה, הנחג הוא לדבר, להסתפל, עם אנשים ועם נשים בדרך הרשעים, ואם יוסף לא ימצא חן בעיני הצבור מי יודע מה יהיו התוצאות, ואכן פלם רוצים לראותו, בנות צעדה עלי שור, בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתפל בפיפו, והרבה בנות צעדו כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם, אבל יוסף הצדיק הוא

25. פי' תוספות הדר זקנים על התורה

26. מהרי"ל דסקין ובשבת קנ"ג:

27. בני יששכר ניסן ד' י'

28. קהלת ד'

29. רש"י י"ב י"ט

שְׁמִירַת עֵינָיו בְּעֵינָיו אֲכִילַת קֶדָשִׁים, פִּדְיוֹעַ שְׁבָבִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה וּבְנֵימִין, הָיוּ נֶאֱכָלִים קֶדָשִׁים קָלִים לַפָּנִים מִן הַחוּמָה, לְמִשַּׁל קָרְבַּן פֶּסַח, אֶפְשָׁר לֶאֱכֹל בְּכָל יְרוּשָׁלַיִם, רַק שֶׁיְהִיָּה בְּתוֹךְ הַחוּמוֹת שָׁאֵם יֵצֵא הַבָּשָׂר, חוּץ לַחוּמָה, הָרִי זֶה נִפְסָל, וְנִקְרָא "יוֹצֵא", אֲבָל מִשְׁפָּן שִׁילָה שֶׁהָיָה לַפָּנִי שָׁבָנוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיָה קָנִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְתִשְׁעֵי שָׁנִים, בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף, ³²הָיוּ נֶאֱכָלִים קֶדָשִׁים קָלִים וּמַעֲשֵׂר שָׁנִי, בְּכָל הָרֹאֶה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁמִּשָּׁם אֶפְשָׁר לִרְאוֹת אֶת מִשְׁפָּן שִׁילָה.

• חֶדֶל לְסֹפֶר כִּי אֵין מִסְפָּר •

יוֹסֵף ³³עָבַר בְּכָל מִצְרַיִם בְּדַק אֶת הַשְּׂדוֹת, הֵכִין אֶת הָאוֹצָרוֹת, לְאֻגִּירַת מְזוֹן, וְאָכַן מִיַּד הַתְּחִילוֹ שְׁבַע שָׁנֹת הַשְּׁבַע, וְיוֹסֵף הִפְקִיד פְּקִידִים לְקַחַת מִס, חֲמִישִׁית מִהַתְּבוּאָה שֶׁל כָּל אֶחָד לְאוֹצֵר הַמֶּלֶךְ, בְּתַחֲלָה הָיָה כָּל אֶחָד מוֹדֵד אֶת הַתְּבוּאָה, כְּמָה כְּמוֹת הַתְּבוּאָה שֶׁמִּבִּיא לְמֶלֶךְ, וְהַסּוֹפֵר שֶׁל יוֹסֵף הָיָה רוֹשֵׁם אֶת הַכְּמוֹת וּמְכַנֵּס לְאוֹצֵר, אָף מִשְׁתַּרְבֵּה הַתְּבוּאָה, הִפְסִיקוּ הָאֲנָשִׁים לְמֹדֵד וְלִסְפֹּר, רַק חֶלְקוֹ אֶת הַתְּבוּאָה לְחִמֵּשׁ חֲלָקִים וְהִבִּיאוּ חֲמִישִׁית לְיוֹסֵף, בְּלִי מִסְפָּר, וְכִינוּ שָׁנָה, חֶדֶל הַסּוֹפֵר שֶׁל יוֹסֵף לְרִשֵּׁם וְלִסְפֹּר, כִּי הָאֲנָשִׁים הִבִּיאוּ בְּלִי מִסְפָּר.

• וְלִיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים •

יוֹסֵף הַצַּדִּיק הִתְחַתֵּן עִם אֲסֵנַת ³⁴שֶׁהִתְגַּדְּלָה אֶצֶל פּוֹטִיפָרֶעַ, ³⁵אֲבָל קִדְּםָהּ שֶׁהִתְחַתֵּן גִּירָה כְּדֵין, שֶׁתְּהִיָּה יְהוּדִיָּה כְּשָׂרָה, וְאִיךָ אֶפְשָׁר לְגִיר בְּמִצְרַיִם הָרִי צָרִיךְ לְהִתְגַּדֵּיר בְּפָנֵי בֵּית דִּין, אֲלָא שֶׁבְּמִקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה נִמְצָאָה לֹא צָרִיךְ בֵּית דִּין, וְהָרִי הִשְׁכִּינָה הִיָּתָה עִם יוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וְהִשְׁכִּינָה גִלְתָּה עִמּוֹ לְמִצְרַיִם, לָכֵן לֹא הָיָה צָרִיךְ בֵּית דִּין, וְגִירָה כְּהִלְכָה, וְכָתַב לָהּ ³⁶שֶׁטֶר אֲרוּסִין וְשֶׁטֶר כְּתֻבָּה, וְהָיָה יָלָדָה לוֹ, שְׁנֵי בָנִים, שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי אֶפְרַיִם.

• כִּי נִשְׁנִי - כִּי הִפְרַנִּי •

הַרְבֵּה מִתְפַּלְאִים עַל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, הִנֵּה עַד עַכְשָׁיו הָיָה בְּבֵית סֹהַר, לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלוּם, אֲבָל כָּעֵת שֶׁנִּשְׁעָשָׂה

בְּצַדִּיקוֹ מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפוֹ, יוֹסֵף הַצַּדִּיק מִשְׁפִּיל אֶת עֵינָיו, לֹא מִסְתַּפֵּל, לֹא מֵרִים אֶת עֵינָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, אָף הַגּוֹיוֹת, בְּפֶרֶט בְּנוֹת מַלְכִּים לֹא מוֹתְרוֹת, הֵן מְנַסּוֹת אֶת כּוֹחַן, וְהָיוּ מִשְׁלִיכוֹת עָלָיו שִׁירִין וְקִטְלִין, נִזְמִים וְטַבְּעוֹת, כְּדֵי שִׁתְּלָה עֵינָיו וַיִּבִּיט בָּהֶן, יוֹסֵף נִמְצָא לְבַד בְּמַעְרָכָה, כְּבָר שָׁנִים שָׁאִין לוֹ קֶשֶׁר עִם אֲבִיו וְאֶחָיו הַצַּדִּיקִים, וְכָעֵת מְקַף בְּאֶלְפֵי גוֹיִים, וְשָׁעִים אַרְבָּעִים, מְקוֹם טְמָאָה, אָף אֶחָד מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ לֹא נִמְצָא שָׁם, אֵין אָף אֶחָד בְּעוֹלָם שִׁסְפֹּר לְאֲבִיו אִיךָ הוּא מִתְנַהֵג, אֶצֶל אָף אֶחָד בְּסִבִּיבָה שֵׁם לֹא יֵהָא נְחֻשֵׁב לְחִסְרוֹן אִם יוֹסֵף יָרִים קֶצֶת אֶת הָעֵינָיִם וַיִּסְתַּפֵּל, אֲדַרְבָּה מִסְתַּפְּלִים עָלָיו מוֹזֵר וְלֹא נוֹרְמָלִי שֶׁהוּא לֹא מֵרִים אֶת עֵינָיו, וַיִּתְּכֵן גַּם שֶׁהַצָּבוֹר יִגִּידוּ לַפְּרָעָה שִׁיוֹסֵף לֹא מֵתָאִים לַתְּפִקִיד, וְגַם אִם הוּא יוֹדֵעַ לַפְּתוֹר חֲלוּמוֹת, שִׁימְשִׁיף לַפְּתוֹר חֲלוּמוֹת בְּבֵית סֹהַר... שְׁלִיחַ צָבוֹר צָרִיךְ לִהְיוֹת מְעַרְבַּב בְּדַעַת עִם הַבְּרִיּוֹת! אֲבָל יוֹסֵף הַצַּדִּיק יוֹשֵׁב לוֹ בְּמִרְפָּבְתּוֹ וְלֹא מַעֲנִין אוֹתוֹ כְּלוּם, לֹא מִפְּחַד מִשּׁוֹם דְּבַר בְּעוֹלָם, שִׁיגִידוּ מָה שְׂרוֹצִים, שִׁיִּצְעֲקוּ, שִׁתְּעַצְבֵּנוּ, שִׁיחֲזִירוּ אוֹתוֹ לְפָלֶא, רַק דְּבַר אֶחָד וַיִּחִיד מִנֵּחַ לוֹ בְּרָאשׁ, אֶת הָאֱלֹקִים אֲנִי יָרָא! לֹא הָיָה מִבִּיט בָּהֶן, לֹא מֵרִים עַפְעָף, אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא; אֶתָּה לֹא תָלִית אֶת עֵינֶךָ וְהִבְטַטְתָּ בָּהֶן, חֲיִיךָ שְׂאֵתָה נוֹתֵן לְבִנְיָמִין פְּרִשָּׁה בְּתוֹרָה, שְׁעִתִּידִים בְּנוֹת צִלְפָּחָד לְזָכוֹת, שְׁעַל יָדוֹ נוֹסֵף פְּרִשָּׁה בְּתוֹרָה. וְלָכֵן זָכָה יוֹסֵף לִירֵשׁ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת.

• אִיךָ הַקְּרִשָּׁה? הוּא בְּעֵינָיו עַל הַדֶּרֶךְ! •

יוֹסֵף הַצַּדִּיק בְּזָכוֹת מְלַחֲמָתוֹ עִם הַיִּצָּר, הַכְּנִיס וְנָתַן כֹּחַ וְתַקְףָה לְכָל יְהוּדִי וְיְהוּדִי עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת לַעֲמֹד אִיתָן בְּכָל נִסְיוֹנוֹת הַקְּדוֹשָׁה, כָּל אֶחָד יָכוֹל יוֹתֵר בְּקִלּוֹת לְנַצֵּחַ אֶת יִצְרוֹ בְּזָכוֹת יוֹסֵף, כִּי הוּא כְּבָר פִּתַּח אֶת הַפֶּתַח, הוּא כְּבָר כָּבֵשׁ אֶת הַדֶּרֶךְ, וְלָכֵן אִם חֲלִילָה מִיִּשְׁהוּ לֹא עוֹמֵד בְּנִסְיוֹנוֹתָיו, כְּשִׁיגִיעַ לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וַיִּשְׁאַלְוּהוּ; מִפָּנֵי מָה לֹא עָסַקְתָּ בְּתוֹרָה? ³⁰אִם אוֹמֵר נָאָה הִיִּיתִי וְטָרִיד בִּיִּצְרִי, אוֹמְרִים לוֹ; כְּלוּם נָאָה הִיִּיתָ יוֹתֵר מִיוֹסֵף, כִּי יוֹסֵף כְּבָר כָּבֵשׁ לְכָל אֶחָד אֶת הַדֶּרֶךְ, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ אֶת הַכֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר.

עוֹד זָכָה ³¹יוֹסֵף בְּזָכוֹת שְׁמִירַת עֵינָיו, שָׁאִין שׁוֹלֵט בְּזָרְעוֹ עֵין הָרַע, וְלֹא רַק זֶה, אֲלָא גַם כָּל יְהוּדִי הָרוּצָה לְהִנָּצֵל מִעֵין הָרַע, יָכוֹל לֹמַר לַחֲשׁ; אֲנִי פְּלוֹנִי בִּר פְּלוֹנִי מִזְרָעָא דִּיוֹסֵף קָאֲתִינָא דְלֹא שְׁלֻטָא בֵּה עֵינָא בִּישָׁא, וְגַם אִם אֵינוֹ בְּאֻמָּת מִזְרָעוֹ יָכוֹל לֹמַר כֵּן, כִּי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים זָרְעוֹ, כִּינּוֹן שֶׁכָּלכָּל אוֹתָנוּ בְּרָעַב וּכְתוּב (עֲמוּס ה') אוֹלִי יִחַן ה' אֱלֹקֵי צִבְאוֹת שְׂאֲרִית יוֹסֵף, וְכֵן אֲנוּ מִתְפַּלְלִים בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת; אוֹלִי יִרְחֵם שְׂאֲרִית יוֹסֵף. עוֹד זָכָה יוֹסֵף בְּזָכוֹת

30. יומא לה:

31. ברכות כ'. ברכות נ"ה:

32. זבחים קי"ח:

33. אור החיים

34. לדעת חכמי צרפת שהובא ברמב"ן פרשת אמור (כד י') שקודם מתן תורה, הולכים אחר הזכר, וכיון שהיתה בת שכם היתה צריכה גיור, והרמב"ן חולק שמזמן ברית בין הבתרים היה להם דין ישראל והולכים אחרי האם.

35. חתם סופר דרשות ח"ג עמוד קט"ז

36. רש"י מח ט

• וִירָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם •

כְּשֶׁהִתְחִילוּ שְׁנוֹת הָרָעָב, הָיָה רָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן, כָּל סְבִיבְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הַגּוֹיִים שֶׁהִתְגֹּדְרוּ שָׁם, הָיוּ יוֹרְדִים לְמִצְרַיִם לִקְנוֹת אֶכָּל, כָּלֵם שָׁמְעוּ אֶת הַחֲדָשׁוֹת שֶׁבְּמִצְרַיִם נָתַן לְהַשִּׁיג תְּבוּאָה, וּכְמוֹ כֵּן גַּם בְּנֵי יַעֲקֹב יָדְעוּ מִזֶּה, אֲבָל לֹא הָיָה לָהֶם עֵדִין צָרָה, כִּי הָיָה לָהֶם בִּינְתִים מְסֻפִּיק תְּבוּאָה, אוֹלֵי יַעֲקֹב עֲצָמוּ לֹא שָׁמַע, הוּא לֹא יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ, הוּא עֵדִין מִתְאַבֵּל, בּוֹכָה, שְׂרוֹי בְּצֹעַר, אֲבָל בְּשָׁמַיִם כָּבֵד רוֹצִים לִקְרֹב אֶת הַתְּגִלּוֹת שֶׁל יוֹסֵף, כָּבֵד מִתְקַרֵּב הַזָּמָן לְהַשְׁלֵמַת הַשָּׁנִים שֶׁיַּעֲקֹב אֲבִינוּ צָרִיךְ לְהִיטֵב בְּצֹעַר, גַּם צָרִיךְ כָּבֵד לְהִתְחִיל אֶת עֲנִין שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם, וּבִכֵּן 41 מִשְׁמִיִּם מְגֻלִּים לְיַעֲקֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזָה תִּקְוָה בְּמִצְרַיִם, לֹא דְבָרִים בְּרוּרִים לְגִמְרִי, לְבֹ פוֹעֵם, לְבֹ אוֹמֵר לוֹ מִשְׁהוּ... כִּדְאִי לְבִדֵּק... מָה יֵשׁ בְּמִצְרַיִם... יַעֲקֹב בְּעֲצָמוּ לֹא מֵאֲמִין, הוּא עֲצָמוּ לֹא מְקַבֵּל אֶת הַדְּבָרִים כְּפִשְׁוֹט, אֲבָל הֵלֵב מְרֻגֵּשׁ, מִשְׁהוּ כָּאֵן לֹא בְּרוּר... מִצְרַיִם... יוֹסֵף! יַעֲקֹב אֶפְלֹ לֹא מוֹצִיא מִהֶפֶה, מָה יֵשׁ לוֹ בְּלֵב, אֲבָל הוּא קוֹרָא לְבָנָיו, וְאוֹמֵר לָהֶם; הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם, אֵיךְ הוּא שָׁמַע? מִמֵּי הוּא שָׁמַע? וְכִי הִסְתַּוְּבַב בְּרַחוּב, וְהִתְוַרָּה אוֹמֵרֵת וִירָא יַעֲקֹב, יַעֲקֹב רָאָה, אֵיךְ רָאָה עַד מִצְרַיִם? אֲלֵא לֹא מִדְּבָרִים כָּאֵן עַל רֵאִיתָ הָעֵין וּשְׁמִיעַת הָאָז, מִדְּבָרִים עַל שְׁשִׁמַּע בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְרָאָה בְּרֵאִית הֵלֵב, וְיַעֲקֹב אוֹמֵר לְבָנָיו רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשֶּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת, 42 יַעֲקֹב לֹא מְזַכֵּיר בְּלִשׁוֹנוֹ לֹא תְבוּאָה, וְלֹא אֶכָּל, יֵשׁ שָׂבֵר, וְשִׁבְרוּ לָנוּ, זֶה לְשׁוֹן שֶׁאֲפָשֵׁר לְהַבִּין בְּכֹמָה אֲפִינִים, הַבָּנִים הַבִּינּוּ שֶׁזֶה לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁיִּקְנוּ אֶכָּל, אֲפָשֵׁר לְהַבִּין גַּם מִלְשׁוֹן שֶׁד וְשָׂבֵר, כִּי הָרִי יַעֲקֹב יָדַע שֶׁיֵּשׁ גְּזֵרַת גְּלוּת, וְיִתְּכֵן שִׁפְעַת זֶה מִתְחִיל, וְאֲפָשֵׁר לְהַבִּין גַּם בְּלִשׁוֹן תִּקְוָה, אֲבָל אֶת זֶה יַעֲקֹב לֹא גָלָה לְבָנָיו.

• לָמָּה תִּתְרָאוּ •

אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב לְבָנָיו; הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשֶּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת, וְהָאֲחִים הַקְּדוּשִׁים כְּשֶׁשָּׁמְעוּ אֶת הַדְּבָרִים כָּל כָּף שָׁמְחוּ, הָרִי כָּבֵד הִרְבֵּה שָׁנִים הֵם מִצְפִּים, מוֹחֲפִים וּמְמַתִּינִים לְהִזְדַּמְנוּת הַזֹּאת, כָּבֵד מְזָמֵן הַתְּחַרְטוּ עַל הַמְכִירָה וְחִפְשׁוּ הַזְדַּמְנוּת, מִתִּי כָּבֵד נוֹכַל לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם לְחַפֵּשׁ אֶת יוֹסֵף, וְכַעַת, אֵיזָה שְׁמִחָה, יַעֲקֹב עֲצָמוּ שׁוֹלַח אוֹתָם יַחַד לְמִצְרַיִם, וְיִרְדּוּ אַחֲרֵי יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁבֵר בְּרִי מִמִּצְרַיִם, הֵלְכוּ לְמִצְרַיִם לִקְנוֹת אֶכָּל, אֲבָל לֹא זֶה מָה שֶׁעֲנִיין אוֹתָם, לֹא אֶת הָאוֹכֵל הֵם רוֹצִים, בְּרֹאשׁ עֲמֵד לָהֶם דְּבָר אַחֵר לְגִמְרִי, בְּרֹאשׁ עֲמֵד לָהֶם שֶׁהֵם אַחֲרֵי יוֹסֵף, הֵם הַחֲלִיטוּ לְמִסֹּר נַפְשָׁם עָלָיו, יִהְיֶה מָה שִׁיְהִיָּה,

מָלָה, הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מָה שֶׁהוּא רוֹצֶה, מִדּוּעַ לֹא הוֹלֵךְ לְבַקֵּר אֶת אָבִיו הַיּוֹשֵׁב וּמִתְאַבֵּל עָלָיו, מִדּוּעַ לֹא מוֹדִיעַ לוֹ שֶׁהוּא חַי, לְכָל הַפְּחוֹת שֶׁיִּשְׁלַח לוֹ מִכְתָּב, 37 אֲלֵא לְפִי שֶׁהַחֲרִימוּ הַשְּׂבָטִים אֶת כָּל מִי שִׁיְגִלָּה לְיַעֲקֹב, שִׁיּוֹסֵף חַי וְשִׁתְּפוּ הַשְּׂבָטִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסִּפִּים לָזֶה, וְרָצָה שֶׁכֵּן יִהְיֶה כִּדִּי שִׁיְתְּגַלְגֵּל הַדְּבָר שֶׁיַּעֲקֹב יֵרֵד לְמִצְרַיִם, וְאִם הָיָה יַעֲקֹב יוֹדֵעַ שִׁיּוֹסֵף חַי בְּמִצְרַיִם הָיָה מְבֻזָּז אֶת כָּל הוֹנוֹ, לְגַאֲלֵי אוֹתוֹ מִצְרָתוֹ, וְהָיָה מִצְוָה עָלָיו לְשׁוּב לְאַרְצוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה הָיְתָה מִתְקַלְקֶלֶת כָּל תַּקְנֵת הַגְּלוּת, וְכַשֵּׁם שֶׁהַחֲרָם הָזֶה חָל עַל כָּלֵם, חָל גַּם עַל יוֹסֵף עֲצָמוּ שֶׁאֲסוּר הָיָה לוֹ לְגַלּוֹת לְאָבִיו, וְהָיָה צָרִיךְ לְיוֹסֵף כּוֹחוֹת 38 עַל אֲנוּשִׁים לְהִתְאַפֵּק, וְלִהְיוֹת בְּמִצְרַיִם כְּאֵלוֹ שִׁכַּח מֵאָבִיו, לָכֵן כְּשֶׁנִּזְלָדוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, קָרָא לְבָכּוֹר מְנַשֶּׁה, לְשׁוֹן שֶׁכָּחָה פְּרוּשׁוֹ לְהוֹדוֹת לַה' שֶׁנָּתַן לוֹ אֶת כֹּחַ הָאֲפוּק שֶׁה' עָשָׂה, שֶׁאֲשַׁכַּח אֶת בֵּית אָבִי, וְלִשְׁנֵי קָרָא אֶפְרַיִם, שֶׁה' עָזַר לוֹ לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת בְּמִצְרַיִם, אֲלֵא שֶׁהִטְעַמְתִּים לְקָרִיאת הַשְּׁמוֹת, לֹא הוֹצִיא יוֹסֵף מִפִּי, שֶׁהָרִי לֹא גָלָה לְאָף אֶחָד אֶת הַטַּעַם אֲלֵא שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְוָה לְלֵב, יָדַע שֶׁזֶה כְּנִתּוֹ, לָכֵן לֹא כָּתוּב "כִּי אָמַר נִשְׁנִי", "כִּי אָמַר הַפְּנִי".

• יַעֲקֹב אֲבִינוּ •

יַעֲקֹב אֲבִינוּ יוֹשֵׁב וּבּוֹכָה, כָּבֵד עֲשָׂרוֹת שָׁנִים מִתְאַבֵּל עַל בָּנָיו, יוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַסְּפּוּר עִם יוֹסֵף לֹא חָלַק, אֶפְלֹ אִם הָיָה לוֹ אֵיזָה מִחֲשָׁבָה 39 שֶׁבִּבְאֻמַּת יוֹסֵף נִהְרַג וְנִטְרָף עַל יְדֵי חֵתִי רָעָה, אֲבָל כְּעֵבֶר שָׁנָה, כְּשֶׁרָאָה בְּעֲצָמוּ שֶׁהוּא לֹא מִתְנַחֵם, הַבִּין לְמַפְרָע שֶׁלְפָנָיו שֶׁנָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו הַשְּׁמוּעָה, עוֹד הָיָה יוֹסֵף חַי, שֶׁהָרִי לְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֹדֶשׁ נִגָּזַר עַל הַמֶּת שִׁיְהִיָּה נִשְׁכָּח, וְאֵלּוֹ הָיָה מֵת לָמָּה אֵינּוּ מִתְנַחֵם, אֲבָל מִי יוֹדֵעַ אוֹלֵי כַּעַת מֵת, כִּי אִם הוּא חַי לָמָּה הוּא לֹא מִגִּיעַ, וְכֵן הָיָה בּוֹכָה כָּל הַשָּׁנִים, בְּשָׁנִים הִרְאִשׁוֹנוֹת, הָיָה אָבִיו הַזָּקֵן, יִצְחָק אֲבִינוּ, מִגִּיעַ אֵלָיו לְבַקְרוֹ וְהָיָה מִשְׁתַּתֵּף בְּצֹעַרוֹ, אַחֵר כְּמָה שָׁנִים נִפְטָר יִצְחָק אֲבִינוּ, וְקָבְרוּ אוֹתוֹ עֲשׂוּ וְיַעֲקֹב בְּמַעֲרַת הַמְּכַפֵּלָה, וּבְאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּפְטָר יִצְחָק 40 בְּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ יִצָּא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִים, בְּזָמָן שֶׁיֵּרֵד אֲבִינוּ יִצְחָק לְבוֹר, בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק הִרְיָצוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבוֹר, כְּשֶׁהִגִּיעַ קִצּוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲזַי חַי יוֹסֵף, וְכִינּוּ שֶׁיַּעֲקֹב הָיְתָה נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לָכֵן כְּשִׁיּוֹסֵף יִצָּא מִהַבוֹר וְעָלָה לְגִדְלָה, עַל אֵף שֶׁהָיָה חֲרָם שְׁלֹא לְגַלּוֹת לְיַעֲקֹב שִׁיּוֹסֵף חַי, וְלָכֵן לֹא יָדַע, בְּכָל זֹאת הִרְגִּישׁ יַעֲקֹב אֵיזָה שֶׁהוּא שְׁמִחָה בְּלֵב, עַל יוֹסֵף.

37. שי לתורה פ' ויגש בשם הגר"ז

38. אלשיך מ"א נ"א

39. עיין של"ה בשם הרמ"א

40. מגלה עמוקות ד"ה ויהי מקץ (השלישי), וכ"ה בחמדת הימים, וכן בסדר עולם רבא פ"ב אמרו; בו בפרק מת יצחק, אלא שהגר"א הגיה דלאו דוקא אלא שנה קודם לכן.

41. עיין רבה צ"א ו' רואה ואינו רואה שומע ואינו שומע

42. רבינו בחיי

יורדים במסירות נפש להחזיר את יוסף לאביו.

♦ יוסף הוא השליט ♦

יוסף הצדיק לא שוקט על שמריו, הוא גם יודע שיש רעב בארץ ישראל, הוא גם מבין את הדבר הפשוט שעוד מעט הולך להיות, שעוד מעט יבואו פאן אחיו לקנות אכל, ומי כמוהו מבין שהקדוש ברוך הוא הופך את כל העולם, מסבב את כל העולם כרצונו, משפיע שבע בעולם, מביא רעב לעולם, מראה חלומות לפרעה, מכניס את שר המשקים והאופים לבית סהר, והפלא הכי גדול "יוסף הוא השליט" יוסף העברי מושל על הממלכה הגדולה במצרים.

♦ בראשית ברא אלקים ♦

כל העולם, הכל, הקדוש ברוך הוא מסובב רק עבור בניו, כל העולם נברא בשביל ישראל שנקראו ראשית, רק עבור זרע אברהם יצחק ויעקב, כל העולם משתגע, כל אחד חושב שהוא מבין, המצרים חושבים; שר האופים נכנס לבית סהר בגלל שנמצא אבן בקמח שאפה, ושור המשקים, בגלל הזבוב שנפל בכוס, הם לא נזהרו, לכן נענשו, ומסתבר שהיה להם גם איזה הסבר טבעי למה יש שבע ולמה יש רעב, פי כף טבע העולם, אחרי שבע גדול מגיע רעב, אבל אנחנו מאמינים בני מאמינים, אצלנו האמת ברורה, כלם כל הגויים והחכמולוגים שלהם כלם טפשים, לא יודעים, לא מבינים, נכון שחרטומי מצרים מחשיבים עצמם לחכמים, ויתכן לפעמים שהם יודעים או רואים בפוכבים דברים שהולך להיות, אבל לאף אחד אין משג, למה? מדוע? אבל יוסף יודע, שום דבר לא קורה לבד, אין טבע, אין מקרה, מקטן ועד גדול הכל בכל הקדוש ברוך הוא מנהיג, כל מקרה הוא נס, כל טבע בהשגחה פרטית, ואכן יוסף מדקדק במעשיו קלה כבחמורה, הוא חושב טוב מאוד איך להתנהג עם אחיו, הוא יודע גם יודע, שהכל יבוא לחשבון ליום הדין, כל צער שעושים לחבר כל מריבה שעושים עם אח, הכל נרשם בשמים, אי אפשר להעלים פלוג, עין רואה ואזן שומעת, כל מלה שמדברים פאן למטה, הכל נרשם שם למעלה, ועל כל מלה מיתרת משלמים ביקר, ולכן 43 חשב יוסף טוב מאוד על כל מה שהולך לדבר עם אחיו הצדיקים, שלא יהיה חלילה שום נגיעה של נקמה, יוסף הבין מה רוצים ממנו בשמים, שעל אף שעליו לדאוג לקיום החלומות או אפילו לצער אותם כדי לכפר על חטא המכירה, בכל זאת עליו להשמר מכל קצה נדנד של נקמה, וזה באמת עבודה קשה עד מאוד צריך לזה הרבה יראת שמים, ואכן יוסף חשב וחשב בדיק איזה מלים עליו לדבר,

ואלו פעלות עליו לעשות, והכל בגלל גדל פחדו מה' יתברך: כפי שזה היה מרגל בפיו; את האלקים אני ירא: ולכן יוסף הוא השליט, לא רק על מצרים אלא גם והעקר, על עצמו 44 על היצר שלו הוא שולט, צדיקים לבם ברשותם, לא היצר הרע שולט עליו, ולכן אם אנו רואים בהנהגתו דברים תמוהים, צריך להתנגע ולהתאמץ להבין את דרכיו עד כמה שידינו מגעת.

♦ וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר מצרים ♦

יעקב 45 אבינו, כשבקש מבניו לרדת למצרים אמר להם: אתם גבורים, אתם נאים, אל תפנסו למצרים בשער אחד, ואל תעמדו במקום אחד, שלא ישלט בכם עין רע, והאחים שמחו לקים פקדת אביהם גם כדי לנצל את ההזדמנות ולחפש את יוסף בכל מקום אפשרי, ואכן נכנסו בעשר שנים משערי העיר, כל אחד משער אחר, והתפארו בעיר בעשרה שנים לחפשו, והנה יוסף כבר ממתין ומצפה מתי יבואו אחיו, רואה הוא כבר את התגשמות חלומותיו, זוכר הוא שחלם שאחיו משתחווים על ענן תבואה, בזמנו לא ידע איך יתקיים הנבואה הזאת, אבל כעת הוא כבר רואה ומבין שפקדון יצטרכו אחיו לקנות תבואה במצרים, אבל חשב יוסף שלא לחנם הראו לו את החלומות, אין זה סתם חזיונות כדי שידע את העתיד לבא, לא בשביל כך הראו לו חלום נבואי אלא זה 46 הוראה וצווי מן השמים שעליו להשתדל שיתקיימו, פי חלום אמתי הוא כעין נבואה, ואם היה מתנהג אחרת שלא כפי שהראוהו מן השמים היה בזה חטא, פי זה דומה לנביא שקבל נבואה ועובר על נבואתו.

♦ ויזכר יוסף את החלומות ♦

ובכן, התבונן יוסף בחלומותיו, החלום הראשון; והנה אנחנו מאמינים אלקים בתוך השדה, לא מזכר בחלום שום רמז לאביו יעקב אלא רק האחים, לעומת זה בחלום השני והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, פאן מרמז שגם יעקב בא וישתחוה, פרושו שבתחלה יבואו האחים לבד ואחר כך גם אביו. אבל 47 דאג יוסף במחשבתו, מה פתאום שיבואו האחים, הרי סבי אברהם אבינו, כשהיה צריך להביא את רבקה שלח עשרה גמלים, אם כך גם אבי יוכל לשלח כמה עבדים, או אפילו ישלח עמהם אחד האחים עם כמה גמלים שיקנה ויביא תבואה למחיתם שייספיק להם לכל שבע שני הרעב בפעם אחת, מה עשה יוסף? עמד וגזר שלוש גזרות; א' שלא יפנס עבד ויקנה תבואה. ב' שלא יפנס אדם בשני חמורים. ג' שלא יפנס אדם עד שיקתב שמו ושם אביו ושם זקנו. כך היה

43. תרגום אונקלוס, על הפסוק ויתנכר עליהם, דברי יחזקאל, מרן אדמו"ר מוויזניץ שליט"א.

44. הדר זקנים

45. תנחומא, והדר זקנים.

46. ע"פ רמב"ן מ"ה ט', והעמק דבר שם, ובפרק מ"א פסוק נ"א

47. שפתי כהן ד"ה ויוסף הוא השליט

מהפנים, 50 שנה את קולו, דבורו, ותנועותיו, שנה קצת את מראהו, והעליל עליהם עלילה נוראה, 51 לא סתם לומר להם שהם גנבים או לסטים, שעל חטא כזה העניש לא כל כך נורא, הגנב משלם כפל, הלסטים אפשר להענישו שישראלם שבעתים, אבל "מרגל" זה עלילה לענין, זה עלילה נוראה, הרי למרגל כל היסורים וכל מיתות שבועולם לא מספיקים לו, כי הוא מעורר מלחמות וגורם הריגת נפשות, וגורם שבי ובזה לזה הפחידם והתקיף אותם בעלילה שהם מרגלים. ויוסף ראה שהם בכלל לא מפירים אותו, ולא צריך לשנות את עצמו, כי הם לא הפירו אותו עם זקן מגדל, כי פשהיה בו שבע עשרה עוד לא היה לו זקן.

♦ ויתנבר אליהם וידבר אתם קשות ♦

עוד חשב יוסף, מה אמר להם כדי שיביאו את בנימין, אם אגזר עליהם איזה גזרה, או אעליל איזה עלילה, 52 הרי יתחילו לחקור עלי, והרי בקל יתנדע להם שאני יוסף, שאם ישאלו על המשנה למלך, מי הוא, הרי היו משיבים להם, הלא שלכם הוא כי עברי הוא, ואם יחקרו יותר, יספר להם שפוטפר קנה אותו מיד הישמעאלים, וכן יחקרו בחכמתם הלאה ואז פשיטתפלו בו, יפירו אותו מיד, אף כי יצא בלא חתימת זקן, בכל זאת פשיט איזה הפרה וסברא, היו מפירים אותו, ולכן התחכם לומר עליהם מרגלים אתם, ובאפן זה יפחדו לשאל עליו, כי כלם יאמרו להם; מה לכם לדע, הרי זה אשר דבר אליכם המשנה לומר; מרגלים אתם, ויתחקרו לדע כל דבר.

♦ ויאמר אליהם מרגלים אתם ♦

נטל הגביע והקיש בו, אמר להן אני רואה בגביע שלי כי מרגלים אתם, וכן דרך מרגלים נכנסים בעשר שערם ואחר כך מתאספים במקום אחד, אמרו לו; אנחנו אנשים ישרים, אמר להם; למה לא נכנסתם בשער אחד, אמרו לו; כך צונו אבא אל תכנסו בשער אחד מפני עין הרע, אמר להן יוסף אם כך מדוע אתם מסתובבים בשוקים ובמקומות פרוצים הרי אתם חוששים על עין הרע, והיכן צוואת אביכם? אמרו לו; אבדה נאבדה לנו והיינו מחפשים אותה שם, אמר להם; איזה אבדה? אמרו; אחינו נמפר למצרים לעבד ואנחנו מחפשים אותו! אמר יוסף; ואילו מצאתם אותו, ויבקשו עליו מומן הרבה האם תפדוהו? אמרו לו; כן! שוב שאל יוסף; ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום מומן מה תעשו? אמרו נלחם עליו בכל מחיר, ואנחנו מוכנים לכו להרג או להרג! אמר להם; הוא אשר דברתי אליכם

בטוח, שכל אחיו יצטרכו בעצמם לבא למצרים, כי לא יוכלו לשלח עבד, וגם לא יוכל אחד מהם לקנות הרבה לסחב על גמלים, ולשלח חמור אחד, כמה כבר ישאר אחרי מאכל של השליח וגם החמור בדרך, הרי בהגיעו לביתו יבוא ריקן ויהיה צריך מיד לחזר ויהיה חוזר ושב ואין בידי כלום, ולכן בודאי יבואו כלם כף חשב.

♦ ויבאו אחי יוסף ♦

יוסף 48 הושיב שומרים על כל הפתחים ואמר להן; ראו, כל מי שיכנס לעיר לקנות אכל כתבו שמו ושם אביו, ולערב הביאו לי פתקים, עשו כך, כיון שבאו בני יעקב כל אחד ואחד נכנס בשער שלו, וכתבו את שמותם ושל אביהם, לערב הביאו פתקים לפני יוסף זה קורא ראובן בן יעקב, ואחד קורא שמעון בן יעקב, ואחד לוי וכן שאר השוערים כל אחד ואחד את שלו, מיד אמר להן יוסף תסגרו את האוצרות, ותשאירו פתוח רק אוצר אחד, ונתן את שמותיהם לבעל האוצר, ואמר לו; ראה, כשיבואו אנשים אלו לידך, תפש אותם ושלח אותם לפני, עברו שלשה ימים ולא באו, יוסף לא ממתין הרי חבל על הזמן, הם כבר במצרים, מדוע שלא יבאו אליו, יקומו את החלום ונגמר הספור, אמנם משהו לא מסתדר לו מדוע לא רשמו את שמו של בנימין, היתכן שבנימין לא הגיע? מיד לקח יוסף שבעים גבורים מבית המלך יחד עם בנו מנשה לבדק ולחפש היכן הם, נתן לו סמנים להפירים, ומצא אותם שהיו מפזרים בעשרה שוקים, מיד תפשו אותם והביאום לפני יוסף.

♦ וירא יוסף את אחיו ויכרם ♦

יוסף כבר ממתין, הנה יבואו האחים ישתחו, החלום יתקיים, ואז ידע שפבר יוכל להתגלות, ואביו גם גיע ויתקיים החלום השני, אבל מה רבה היתה אכזבתו פשראה שפאמת הנתונים שרשמו לו, היו נכונים, רק עשרה אחיו הגיעו, ואחיו בנימין לא נמצא עמם, והרי 49 החלום היה שכלם כל האחים ישתחו לו, ואם בנימין לא נמצא, פרושו שהחלום עדין לא התקיים ועדין צריך לשמור על זהותו בסוד, כי אם יגיד להם אני יוסף אחיכם, ויאמר להם מהו ועלו אל אבי וישלח העגלות, היה יעקב בא מיד ללא ספק, וזה אי אפשר לעשות שהרי החלום הראשון היה שישתחו לו האחים ללא יעקב, אף מה עושים איה מביאים את בנימין, ואיה עושים שהאחים לא יפירו אותו בטרם עת, מה עשה? הניח את מצנפתו שעל ראשו באפן שיכסה גם קצת

48. תנחומא והדר זקנים

49. רמב"ן מ"ב ז' ט'

50. אלשיך

51. שפתי כהן

52. עץ יוסף על מדרש רבה

• הוֹבוּחַ הַנוֹקֵב בֵּין הָאֲחִים •

הָאֲחִים הַקְדוּשִׁים נִמְצְאִים בַּעַת צָרָה, וּמִפְּשָׁשִׁים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, יוֹדְעִים הֵם שְׁאִין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ לְמִטָּה עַד שִׁיכְרִיזוּ עָלָיו מִלְמַעְלָה, כָּל צַעַר כָּל עֲגָמַת נֶפֶשׁ, הַכֹּל מִחֲשָׁבוֹ, הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחַה פְּרִטִית הָרִי כְּלָנוּ יוֹדְעִים שֶׁבְּרָאשׁ הַשָּׁנָה, תּוֹקְעִים מֵאָה קוֹלוֹת בְּשׁוֹפָר, וְאַחַד הַטְּעָמִים הוּא, כְּדִי לִזְכֹּר מֵאָה פְּעִיּוֹת (יְבָבוֹת) שֶׁפָּעֲתָה (שִׁיבָתָה) אִם סִיסְרָא, כְּשֶׁנִּהְרַג בְּנֵה הַגּוֹי שֶׁרָדַף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָרִי שֶׁאֶפְלוּ אֲנָחוֹת שֶׁל גּוֹיָה רָשָׁעִית סָפּוּר בְּשָׂמִים, קָל וְחָמֹר עַל אֲנָחָה שֶׁל יְהוּדֵי שְׁבוּקַעַת רְקִיעִים, וּבִכָּן עָשׂוּ הָאֲחִים חֲשָׁבוֹן עַל מָה וְלָמָּה מֵגִיעַ לָהֶם כָּאֵן הַצַּעַר הַזֶּה, חוֹשְׁדִים אוֹתָם כְּמִרְגָּלִים, וְכַעַת אוֹסְרִים אֶחָד מֵהֶם, וּבִכָּן חֲשָׁבוּ הָאֲחִים; אוֹלֵי זֶה עֲנֵשׁ עַל מִכִּירַת יוֹסֵף, אֵךְ דָּחוּ מִחֲשָׁבָה זֹאת, כִּינּוֹן שֶׁהָרִי דָּנָה אוֹתוֹ בְּדִין תּוֹרָה שֶׁהוּא חֵיב מִיתָה, וְרַק הַתְּחַסְּדָנוּ עָמָּה וְהַקְלָנוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַעֲנֵשׁ בְּזֶה שֶׁמְכַרְנוּהוּ, וְלָכֵן לֹא מֵגִיעַ לָנוּ עֲנֵשׁ עַל כֵּן, וְגַם אִם נִגִיד שִׁטְעִינוּ, בְּכָל אִפְּן הָרִי לֹא מִסְתַּבֵּר לוֹמֵר שֶׁזֶה הַצַּעַר מֵגִיעַ עֲבוּר הַמִּכְיָרָה, וְלָכֵן הֵם נִעְנָשִׁים, שֶׁהָרִי רְאוּבֵן לֹא הִשְׁתַּתֵּף בַּמִּכְיָרָה, וְלָמָּה הוּא גַם כֵּן בְּתוֹךְ הַצָּרָה הַזֹּאת? אֵךְ בְּכָל זֹאת הָרִי אֵינוֹ רוֹאִים שֶׁמַּעֲנִישִׁים אוֹתָנוּ מִן הַשָּׂמִים, וְלָכֵן הַחֲלִיטוּ שֶׁהַעֲנֵשׁ הוּא לֹא עֲבוּר עֶצֶם הַמִּכְיָרָה, כִּי הַמִּכְיָרָה הִיְתָה צוּדְקָתָה, אֲלֹא הַעֲנֵשׁ הוּא עֲבוּר הָאֲכֻזָּרוּת אֵיךְ שֶׁהִתְנַהֲגָנוּ עִם אֲחִינוּ, שֶׁהָרִי הוּא בָּכָה וְהִתְחַנֵּן לָנוּ לְהַנִּיחוֹ לְנַפְשׁוֹ, וְלֹא הִקְשָׁבָנוּ לוֹ, וְלֹא מִתְאִים לָנוּ לְהִתְאָכֵזר עַל אֲחִינוּ, וְגַם כְּאִשֶּׁר מֵגִיעַ לוֹ עֲנֵשׁ הָיָה לָנוּ לְרַחֵם עָלָיו, וּבְזֶה חֲשָׁבוּ לְהַאֲשִׁים גַּם אֶת רְאוּבֵן, שֶׁהָרִי הוּא גַם כֵּן הַסָּכִים וְהַצִּיעַ לְהַשְׁלִיכוֹ לְבוֹר, וְזֶה גַם הַתְאִים לָהֶם עַל מָה שֶׁהֵם נִעְנָשִׁים כַּעַת בְּצַעַר לְקִיחַת אֶחָד מִהָאֲחִים לְעֶרְבוֹן, נִגִיד זֶה שֶׁהִתְאָכֵזרוּ עַל אֲחֵיהֶם.

• וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֵאמֹר •

כְּאִשֶּׁר שָׁמַע רְאוּבֵן אֶת הַנּוֹפֹחַ שֶׁהָיָה בֵּין אֲחָיו, וְאֶת הַמִּסְקָנָה שֶׁהִסִּיקוּ שֶׁהַחֲטָא אֵינוֹ עַל עֶצֶם הַמִּכְיָרָה, אֲלֹא עַל מִדַּת הָאֲכֻזָּרוּת בְּלִבָּד, וְלָכֵן גַּם רְאוּבֵן נִמְצָא בְּתוֹךְ הַצָּרָה הַזֹּאת, כִּי לְדַעְתָּם גַּם רְאוּבֵן חָטָא בְּזֶה שֶׁהִתְאָכֵזר עַל יוֹסֵף וְצָוָה לְהַשְׁלִיכוֹ לְבוֹר, וְהָרִי עַל יְדֵי כֵן הָיָה מוֹת בְּרָעֵב, אִם לֹא עַל יְדֵי הַנָּחָשִׁים, וְאַדְרָבָה לְדַעְתָּם הֵם הִתְנַהֲגוּ עִם יוֹסֵף יוֹתֵר טוֹב מִהִתְנַהֲגוֹתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, שֶׁהָרִי עַל יְדֵי הַמִּכְיָרָה לֹא מוֹת בְּרָעֵב.

עֲנָה רְאוּבֵן וְאָמַר; מָה אַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁחֲלִילָה אֲנִי רָצִיתִי לְהַמִּית אֶת יוֹסֵף? לֹא וְלֹא! הָרִי אֲמַרְתִּי לָכֵם שֶׁלֹּא תִּחְטְאוּ בְּהִתְנַהֲגוּתְכֶם עִם יוֹסֵף, וְאַל תִּשְׁלַחוּ בּוֹ יָד חֲלִילָה, וּמָה שֶׁאֲמַרְתִּי לְהַשְׁלִיכוֹ לְבוֹר, זֶה רַק כְּדִי לְהַצִּיל אוֹתוֹ מִיָּדְכֶם אֲמַרְתִּי כֵן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּיָדֵים שֶׁל בָּעַל בְּחִירָה, וְהַעֲדַפְתִּי לְהַשְׁלִיכוֹ לְבוֹר שֶׁל נָחָשִׁים וְעֶקְרָבִים שְׂאִינָם בְּעֵלֵי בְחִירָה, שֶׁמִּזֶּה יוֹתֵר קָל לְהַנְצִיל וּכְפִי שֶׁבְּאִמָּתָה הָיָה שְׂמֹנֶה הוּא נִצֵּל,

לְהַרְג בְּנֵי הָעִיר בְּאִתָּם! מִנְחָשׁ אֲנִי בְּגִבִּיעַ שְׁלִי שְׁשָׁנִים מִכֶּם הִחְרִיבוּ כָּרָה גְּדוֹל שֶׁל שָׁכֶם, וּמִסְתַּבֵּר שָׁגֵם כַּעַת אַתֶּם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת כֵּן לְמַצְרִים! עוֹד רוֹאֶה אֲנִי בְּגִבִּיעַ, שֶׁאַתֶּם מְכַרְתֶּם אֶת אֲחֵיכֶם לְעֶרְבִיִּים, [כְּלוּמָר; זֶה לֹא אֲבָדָה, שֶׁנֶּאֱבָדָה בְּטָעוּת, אֲלֹא אַתֶּם אֲבָדְתֶּם אוֹתוֹ בְּמוֹ יְדֵיכֶם], הַשְׁבָּטִים חֲשָׁבוּ לַעֲצָמָם, אוֹלֵי אֵינוֹ יוֹדַע בְּנַחוּשׁ הַגִּבִּיעַ, אֲלֹא הוּא שָׁמַע אִיזָה שְׂמוּעָה, לָכֵן רָצוּ לְבַדֵּק וְאָמְרוּ לוֹ; מִי הִחְרִיב אֶת שָׁכֶם? הַקִּישׁ בְּגִבִּיעַ, וְאָמַר לָהֶם; שְׁמַעוּן וְלֹא שְׁמָם! מִיִּד נִזְדַּעְזְעוּ וְנִבְהָלוּ, וְלֹא עָנוּ דְּבַר! אָמַר לָהֶם יוֹסֵף; נִשְׁבַּע אֲנִי בְּחַיֵּי פְרַעֲה, כִּי מִרְגָּלִים אַתֶּם, וְכֵן הָיָה יוֹסֵף מִתְנַהֵג, כְּשֶׁהָיָה יוֹסֵף רוֹצֵה לְשַׁבַּע לְשִׁקָר הָיָה נִשְׁבַּע בְּחַיֵּי פְרַעֲה לְפִי שֶׁהָיָה שׂוֹנֵא חַיּוּתוֹ שֶׁל פְּרַעֲה.

• שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֶבְרִידֵי אֲחִים אֲנַחְנוּ •

רְאוּ הַשְׁבָּטִים כִּי הֵם נִפְלוּ כָּאֵן לְעֲלִילָה מְסַכְּנָתָהּ, וְרָצוּ לְהוֹכִיחַ אֶת צִדְקָתָם, כִּי הֵם לֹא מִרְגָּלִים, וּבִכָּן אָמְרוּ לוֹ; שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֶבְרִידֵי אֲחִים אֲנַחְנוּ, 53 כְּלוּמָר הָרִי כָּל אֶחָד יוֹדַע שֶׁלְהִיּוֹת מִרְגָּל זֶה מְסַכָּן, וְאִין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְשַׁלַּח אֶת עֶשְׂרֵי בָנָיו לְתַפְקִיד כְּזֶה, וְאִם תִּחְשַׁב שִׁישׁ לְאֲבִינוּ עוֹד בָּנִים רַבִּים לֹא וְלֹא, יֵשׁ לוֹ רַק שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי, אָמַר לָהֶם יוֹסֵף, וְהֵיכֵן הַשְׁנַיִם? אָמְרוּ לוֹ, הַקִּטּוֹן נִמְצָא עִם אֲבִינוּ הַיּוֹם, וְהָאֶחָד אֵינוֹ! אָמַר לָהֶם, יִתְּכֶן שֶׁשְׁלַח אֶתְכֶם לְרָגֵל, כִּי הוּא אוֹהֵב אֶת בָּנוּ שֶׁנִּשְׁאָר אֲצִלּוֹ יוֹתֵר מִכֶּלְכֶם, וּבִכָּן אִם יִשְׁלַח אֶת בָּנוּ שֶׁהוּא אֲחֵיכֶם הַקִּטּוֹן, כְּדִי לְהַצִּילְכֶם, יֵאָמְנוּ דְּבָרֵיכֶם שֶׁאַתֶּם לֹא מִרְגָּלִים.

• וַיֹּאסֶף אֶתֶם אֶל מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים •

לְקַח אוֹתָם וְאָסַר אוֹתָם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְכִינּוֹן שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַנִּיחַ צִדְקִים בְּצָרָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים מְלֵאִים, אָמַר לָהֶם יוֹסֵף כְּבָר בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי; זֹאת עָשׂוּ וְחָיו, אֶת הָאֱלֹקִים אֲנִי יָרָא, וְלָכֵן אֲנִיחַ לָכֶם לְהִבְיֵא לְבֵיתְכֶם מִזֹּון לְמַחֲיָה, וּבְזֹאת אֲבָדְקָ אֶתְכֶם, תִּשְׁאִירוּ אֶחָד מִכֶּם וְהוּא יֵאָסֵר בְּבֵית סֹהַר וְאַתֶּם תַּעֲלוּ וְתִבְיֵאוּ אֶת אֲחֵיכֶם הַקִּטּוֹן, וּבְזֹאת אֲאָמִין לָכֶם שֶׁאֵינְכֶם מִרְגָּלִים, 54 וְאֵיךְ תִּהְיֶה בְּזֹאת בְּרוּר, כִּי הָרִי עַל פִּי הַהֶלְכָה אִם גּוֹיִים מְבַקְּשִׁים מְקַבּוּצַת יְהוּדִים שִׁיתְּנוּ לָהֶם אֶחָד מֵהֶם לְהַרְגוֹ, וּבְזֶה כָּלָם יִנְצְלוּ, וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָהֶם אֶחָד מֵהֶם יִהְיֶה אֶת כָּלָם, אֲסוּר לָהֶם לְמִסֹּר אֶחָד מֵהֶם, אֲפֹלוּ אִם חֲלִילָה יִהְיֶה אֶת כָּלָם, כִּי אֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וּבְזֶה בְּדַק אוֹתָם יוֹסֵף, שֶׁאִם אֵינָם מְסַכְּמִים לָזֶה סִימָן שֶׁהֵם מִרְגָּלִים וְלָכֵן הֵם חוֹשְׁשִׁים שֶׁיִּהְיֶה אֶת מִי שִׁישְׁאָר, וְאִזְ אֲסוּר לָהֶם לְמִסֹּר אֶף אֶחָד, אֵךְ אִם הֵם חֲפִים מִפְּשָׁע, וְעַתִּידִים לְחַזֵּר עִם בְּנִימִין, הָרִי מִתֵּר לָהֶם לְהִשְׁאִיר אֶחָד מֵהֶם לְעֶרְבוֹן.

וימחשבתיו היה לחזר אחר כך ולהעלותו מן הבור, ולהשיבו לאביו, ולכן לי לא מגיע ענין, אבל אתם מה עשיתם, הרי לקחתם את יוסף ומסרתם אותו בידי גויים בעלי בחירה, ומי יודע מה קרה לו אחר כך, ובזה שפכתם את דמו, ועל זה מגיע פעת הענין, ומה שתמוה לכם, מדוע גם אני נמצא אתכם בצרה הזאת שחושדים אותנו כמרגלים, בודאי זה רק לזמן קצר, ועוד מעט אני יסחרר, והענין לא יגיע למי שלא חטא.

• והם לא ידעו כי שמע יוסף •

במשך כל הנוכח הסוער שהיה בין השבטים, לא נמנעו לדבר בקרבתו של יוסף שפעת נדמה להם למשנה למלך, והם לא תפסו שבעצם הוא מבין את מה שהם מדברים והיו בטוחים שהוא לא מבין את השפה, הוא לא מכיר לשון הקדש, כיון שכל הזמן כשהם דברו עם יוסף, היה ביניהם "מתרגם" וזה היה מנשה בנו של יוסף, שהם דברו לשון קדש, ומנשה היה מתרגם את הדברים ליוסף בלשון מצרי, וכן להפך כשיוסף דבר בלשון מצרי היה מנשה מתרגם להם בלשון הקדש, שהרי כזכור יוסף ספם עם פרעה שהוא לא יפרסם שהוא יודע לשון הקדש, וגם עשה כך כדי להתנער להם, שלא יבינו שהוא יוסף, ולכן האחים חשבו שהוא לא מבין את לשונם, וכעת כשהם דברו ביניהם, מנשה המתרגם לא היה שם, אבל יוסף הבין טוב טוב את דבריהם, וכשראה שהם מתחרטים על מכירתו, זה עורר בו את רגשותיו ורחם עליהם, והתרחק מהם, ובכה במקום נסתר שלא יראו פשהו בוכה.

• ויבן מאתם את שמעון •

כשגמר את בכיו, חזר אליהם ודבר אתם, ופאשר השבטים הסכימו להשאיר אחד מהם, בחר יוסף להשאיר את שמעון, ורצה בזה להפרידו מלוי, שלא יתעצו שניהם להרג אותו, גם היה בזה כפירה לשמעון, שהוא זה שהשליך את יוסף לבור, ואמר עליו הנה בעל החלמות הלזה בא, וכשרצה לאסרו, לא הסכים שמעון כי היה גבור ולא יכלו לאסרו, ויקרא יוסף לשבועים גבוריו וחרבותם שלופות ויבהלו כל בני יעקב, ויחזיקו בשמעון לאסרו ויצעק שמעון אליהם צעקה גדולה ומרה, ותשמע למרחוק ויבהלו

הגבורים ויפלו על פניהם ויגוסו, וכל האנשים אשר היו עם יוסף נסו, וישאר אך יוסף ומנשה בנו, ויקם מנשה ויחר אפו ויכה את שמעון באגרופו בערפו, אז נרגע שמעון מחמתו, ויאסרוהו, וידחפהו לבית הפלא, ויתמיהו בני יעקב ממעשה הנער, [לפי החשבון היה אז מנשה ילד בגיל תשע שנים ושמעון היה כבר בגיל ארבעים ושלש] אמר שמעון אל אחיו, אין זאת מפת מצרי כי אם מפת של בית אבא כו' [ובמה הוא הרגיש 56 כי זו היא מכה של בית אבא, כיון שלא היתה מלוא בארס בכעס ובשנאה, אלא מכה ללא כל תערובת של מדות רעות]. אך כל זה היה רק לעיני האחים, וכיון שיצאו האחים, הוציאו מהכבלים והאכילו והשקהו, והרחיצו וסכו והלבישו.

• ויצו יוסף וימלאו את בליהם בר ולהשיב בספיהם •

יוסף 57 הצדיק מתכנן את השלב הבא, מדיק בכל פרט שהוא עושה, יודע הוא שהחלומות עתידים להתקיים, וגם יודע שאחיו יענישים עבור המכירה, והם צריכים על זה כפירה, ועל שמעון ולוי יש יותר אחריות על המכירה, כיון שהם השליכוהו לבור, ולכן צריכים יותר כפירה, ובכן את שמעון כבר הכניס לבית הסתר, וכדי שלוי יצטרע יותר משאר אחיו, עשה כך; פאשר צוה למלאות את שקיהם תבואה ולחם, וקרוב אל פי השק היתה אמתחת מלאה מספוא לחמור, והרי במשך הדרך יצטרף כל אחד לתת מספוא לחמורו, לכן צוה להשיב כסף כל אחד מהם בתוך השק הגדול בפנים, למען לא ימצאו אותו רק כפאשר יריקו את שקיהם בביתם, ואת כסף לוי אמר להכניס בפי האמתחת של המספוא אשר בפי השק, למען ימצאנו מיד בפותחו במלון, ולכן רק לוי מצא את הכסף בדרך, וישאר אחיו עד היותם מריקים שקיהם לא הרגישו בזה, אלא שהצווי למלאות את השקים זה היה לממנים, אשר מלאו את שאר שקי האנשים, כי זה היה בפרסום, אך השבת הכסף, זה צוה בסוד, לאשר על ביתו, ועוד אמר לתת להם צידה לדרך, כדי שלא יצטרכו לפתח את השקים. וכשהשבטים קבלו רשות לצאת היו מאוד נחפזים לצאת מתוך מצרים, כי מי יודע איזה עוד עליה תתרגש עליהם, וגם דאגו על אביהם מחמת הרעבון ולכן לא המתינו לקשר את המשאות רק הניחוהו על חמוריהם, ויצאו משם, ותכננו שאחרי צאתם יקשרו משאותיהם.

55. סדר הדורות

56. קול צופיין ח"ג עמוד קי"ט, ומסופר על אחד מהנאצים שהשתילו לו עין של פלאסטיק, והיה נראה ממש עין אמיתית, ורצה לבדוק אם לא מכירים שחסר לו עין, ונגש לאחד היהודים והבטיח לו פרוסת לחם אם יענה לו נכון, ושאלו הגד לי איזה עין מקורי, ואיזה עין מזויף, והיהודי הצביע לו מיד על העין המזוייפת, וכששאלו הנאצי מאין ידעת? ענה; שהעין הזאת מסתכל עלי קצת אנושי, בפחות אכזריות ושנאה...

57. אלשיך ומלבי"ם